

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЧИННИКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ІННОВАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Серед пріоритетних напрямів державної політики в контексті інтеграції вітчизняної системи вищої освіти до європейського та світового освітньо-дослідницького простору визначено проблеми постійного підвищення якості підготовки випускників, модернізації її змісту, методів та форм на основі впровадження нових технологій та освітніх інновацій.

В означеному контексті слід відмітити, що проблема інновацій (з лат. *in* – в, *novus* – новий, оновлення, зміна) в галузі освітнього сектору економіки, відображаючи найбільш актуальні потреби суспільного розвитку й певні досягнення науково-технічного прогресу, привернула увагу й стала предметом спеціального дослідницького пошуку науковців тільки з кінця 70-х років ХХ століття. Поштовхом для цього стали ідеї Дж. Боткіна, М. Ельманджра та М. Маліца, які були виголошені у доповіді «Немає межі освіти» [7] Римському клубу в 1979 році, яка привернула увагу світової наукової спільноти до факту невідповідності принципів, форм, засобів і методів традиційного навчання (зокрема, ґрунтованого на засадах класно-урочної системи, пріоритеті пояснювально-ілюстративного та репродуктивного способів організації навчальної діяльності учнів та студентів) вимогам сучасного суспільства до особистості та розвитку її пізнавальних можливостей. Доповідь, викликавши значний резонанс в науково-педагогічному дискурсі та освітньому середовищі закладів середньої та вищої освіти, стала поштовхом до масового експериментування з метою пошуку, розробки і апробації альтернативних по відношенню до традиційного навчання дидактичних систем і новітніх освітніх технологій.

Не випадково, тому, з моменту введення в категоріальний апарат педагогіки термінів «інновації в освіті» і «освітні /педагогічні інновації», що вживаються як синоніми, розпочалося з'ясування й обґрунтування концептуальних засад нових напрямів психолого-педагогічних досліджень – педагогічної інноватики,

інноваційних технологій навчання, психології інноваційного менеджменту освітніх організацій та ін. В рамках останніх вивчалися сутність і специфіка інноваційних процесів, які мають місце в закладах середньої та вищої освіти, здійснювалася розробка їх науково-методичного забезпечення; аналізувалися особливості інноваційної діяльності педагогічних й науково-педагогічних кадрів (К. Ангеловські, Ф. Брансуїк, М. Майлз, І. Перлаки та ін.); порівнювалися моделі традиційного та інноваційного навчання з виокремленням відповідних форм та способів їх практичного впровадження [4].

Натомість, не зважаючи на творчий внесок вчених у сучасну теорію педагогічної інноватики, феномен інноваційного навчання здобувачів закладів вищої освіти в єдності його специфіки і структури (цілей, принципів, форм, методів і засобів, прикінцевих результатів) досліджено не в повній мірі, особливо в контексті обґрунтування його психологічних засад.

Мета дослідження – з'ясувати індивідуальні чинники психологічної готовності здобувачів вищої освіти до інноваційного навчання.

Виклад основного матеріалу. На відміну від традиційного навчання, спрямованого у закладах вищої освіти на формування майбутніх фахівців із заздалегідь заданими соціальними властивостями шляхом підтримки й відтворення існуючої культури та соціального досвіду, під інноваційним навчанням розуміється:

- сучасна дидактична стратегія, зорієнтована не тільки на створення й упровадження нововведень в контексті модернізації та подальшого реформування системи вищої освіти, але й на зміни у способах діяльності викладачів та студентів, стилях їх мислення, життя й відносин, які із цими нововведеннями пов'язані (О. Г. Козлова [4]);

- процес і результат такої освітньої діяльності, що стимулює інноваційні зміни в культурі та соціальному середовищі (К. О. Баханов [1]) на основі переорієнтації основних завдань освіти з передачі традицій і наукових знань «на формування здібностей здобувачів знаходити унікальні смисли» (В. Е. Франкл [6, с. 295]);

- спосіб відображення реакції системи освіти на перехід суспільства на більш високий ступінь свого функціонування, на кардинальну зміну її цілей в напрямку орієнтації на більш широке застосування оригінальних методик розвитку різноманітних форм мислення і творчих здібностей, активізації соціально-адаптаційних можливостей особистості (І. М. Дичківська [2, с. 339]).

Суттєво, що характерними рисами інноваційного навчання вважаються:

- передбачення (anticipation) як здатність до розуміння нових, незвичайних ситуацій, прогнозування подій, оцінка наслідків прийнятих рішень, орієнтація на майбутнє;

- співучасть (participation) як соціальна активність, участь особистості в найважливіших видах діяльності, її особистий вплив на прийняття локальних та глобальних рішень, здатність бути ініціативним [4, с. 125].

Через це, модель організації інноваційного навчання, як мінімум, передбачає:

- активну участь студентів в процесі самостійного пошуку, аналізу та узагальнення навчальної інформації, а не пасивне її засвоєння;

– більш широке застосування можливості прикладного використання знань у реальних умовах;

– наведення концепцій і знань у найрізноманітніших формах, а не тільки у текстовій;

– постійне залучення студентів до колективної мислєдїяльностї, ситуацій інтерактивної взаємодїї, роботи в командї, а не тільки до виконання завдань самостїйної дїяльностї;

– знаходження нових шляхів та способів пізнавальної дїяльностї під час пошуку та відкриття істини, а не тільки запам'ятовування інформації [5, с. 7].

Отже, інноваційне навчання, стимулюючи новаторські зміни в культурї та соціальному середовищі, зорїєнтоване на формування готовностї особистостї до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку творчих здібностей, опанування різноманітних форм логїчного та образного мислення, а також здатностї до плідного співробітництва з іншими людьми. Через це правомірно припустити, що в основу провідного психологїчного механїзму інноваційного навчання закладено модель особистїсно зорїєнтованої взаємодїї суб'єктів певного соціально-культурного гатунку – «інноваційних особистостей» як носіїв нової свідомостї, оригїнальних ідей та нестандартних рішень, покликаних не тільки пізнавати завдяки активізації критичного мислення, але й активно й відповідально дїяти, виявляючи здатність творчо і результативно працювати, бути академічно й соціально мобільними та конкурентоспроможними.

З врахуванням психологїчних особливостей інноваційного навчання, якї були відтворенї під час викладання навчальної дисциплїни «Педагогїка вищої школи» контингенту магістрів 1 курсу спеціальностей 091 Біологїя та 035 Фїлологїя, якї вступили до ОНУ іменї І. І. Мечникова у 2022 році, проведено емпїричне дослідження, впродовж якого досліджувався вплив на означений процес таких індивідуальних властивостей провідних суб'єктів освітнього процесу, як:

– потреба в пізнанні, що виявляється у прагненні здобувачів вищої освіти до розширення власного науково-дослідницького досвіду, збільшенні наукових та професійно важливих знань та їх упорядкування; у підвищеному інтересї до всього нового і невідомого або до конкретної інформації із певної галузі теоретичних чи практичних знань; у відчутті дискомфорту від наявностї суперечностї між наявною системою знань і фактами довкілля; в підвищенні готовностї до виконання розумових і практичних дїй з усунення цієї суперечностї;

– потреба в досягненнях, що виявляється у прагненні здобувачів вищої освіти до покращення результатів своєї власної дїяльностї через змагання не з іншими, а з самими собою; бажанні утвердити себе не через ставлення до інших, а через ставлення до справи за рахунок підвищення рівня своєї успішностї у виконуваних дїяльностях; здатностї наполегливо переслідувати далекі значущі цілі на підставі реалїстичностї в їх постановці, відмови від занадто легких і надто складних завдань; почутті гордостї від успішного виконання дїяльностї;

– здатність до саморозвитку, що виявляється у намаганні здобувачів вищої освіти змінити себе на краще, постійно аналізувати свою пізнавальну й професійно-педагогічну діяльність, виділяючи для цього спеціальний час, в почутті задоволення від набуття чогось нового, успішному просуванні в навчанні, накопиченні й розширенні індивідуального досвіду самостійно-дослідницької, педагогічної діяльності та ін.

Таблиця 1

Рівні прояву потреб здобувачів вищої освіти у пізнанні, досягненнях, саморозвитку

Рівні	Потреби в пізнанні				
	ЕГ1 Fil	ЕГ2 Fil	ЕГ3 Bio	ЕГ4 Bio	ЕГ5 Bio
Високий	39%	36%	37%	30%	31%
Достатній	22%	27%	24%	25%	24%
Середній	27%	23%	28%	30%	29%
Низький	12%	15%	11%	15%	16%
Ксер.	0,81	0,77	0,79	0,71	0,72
Рівні	Потреби в досягненнях				
	ЕГ1 Fil	ЕГ2 Fil	ЕГ3 Bio	ЕГ4 Bio	ЕГ5 Bio
Високий	32%	33%	35%	30%	31%
Достатній	35%	33%	38%	37%	33%
Середній	18%	22%	17%	20%	19%
Низький	11%	12%	10%	13%	12%
Ксер.	0,73	0,72	0,78	0,71	0,70
Рівні	Здатність до саморозвитку				
	ЕГ1 Fil	ЕГ2 Fil	ЕГ3 Bio	ЕГ4 Bio	ЕГ5 Bio
Високий	21%	19%	22%	20%	19%
Достатній	22%	23%	21%	22%	25%
Середній	24%	27%	25%	27%	26%
Низький	33%	31%	32%	31%	30%
Ксер.	0,63	0,59	0,62	0,58	0,57

Виконавши всі необхідні умови щодо застосування засобів діагностики у досліджуваних потреб у пізнання та досягненнях, здатності до саморозвитку, а також перевіривши достовірність їх відповідей за шкалою кривди, емпіричні дані табл. 1 правомірно вважати надійними й достовірними.

Висновки. Встановлені емпіричні факти свідчили про рівність студентів між собою щодо вияву прагнення до розширення й збільшення обсягу наукових і професійно важливих знань, прояву інтересу до всього нового та невідомого. Натомість, майже третина (30-33 %) студентів виявляла здатність до саморозвитку на низькому рівні, що свідчить про їх недостатню готовність до інноваційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2004. 328 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
3. Козак Л. В. Інноваційне навчання як основа розвитку інноваційної особистості майбутнього викладача. *Розвиток особистості в умовах трансформаційного суспільства: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (13 грудня 2012 р.)* / заг. ред. В. О. Огнев'юка. Київ: КУ імені Бориса Грінченка, 2012. С. 36–42.
4. Козлова О. Г. Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1999. 235 с.
5. Кушнір В., Кушнір Г., Рожкова Н. Інноваційність освіти як дидактичний принцип. *Рідна школа*, 2012. №6 (990). С. 3–8.
6. Франкл В. Человек в поисках смысла / Пер. с англ. Москва: Прогресс, 1990. 368 с.
7. Botkin J. W., Elmadjra M., Malitza M. No Limits of Learning. *A Report to the Club of Rome*. Oxford etc., 1979. P. 25–30.